

№2, 2020 (№76)

Практична
Філософія

ЗМІСТ

ФІЛОСОФІЯ СЬОГОДЕННЯ, СОЦІАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

- Книш І.В.** Специфіка світоглядних трансформацій в умовах надзвичайної ситуації через COVID-19..... 3
- Фадєєв В.Б.** Глобалізація, нерівність та перспективи оновлення демократичної політики..... 14

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЗАСАДИ СУСПІЛЬНИХ ПРАКТИК

- Каралаш А.-Ю.І.** Соціальна самоорганізація як імператив сталого розвитку 27
- Мірошниченко В.С.** Зворотний бік ідеології..... 36

ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

- Козачинська В.В.** Антропологічний бінаризм: український вимір..... 44
- Чешко В.Ф., Коннова Н.А.** В окрестностях «точки омега»: антрополого-епистемологическое эссе по поводу пандемии COVID-19..... 53

МЕТАФІЗИКА. ОНТОЛОГІЯ. ФЕНОМЕНОЛОГІЯ

- Савельєва М.Ю.** Основание как критерий различия таланта и гения 63

ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ

- Ільин І.В.** Інтерпретації психологій в роботах К. Маркса і Ф. Енгельса до 1850 г. (часть вторая)..... 70
- Кисельов М.М.** Історія та історична пам'ять: сфери перетину 75
- Ковальчук Н.Д., Овсянкін Л.А.** Теоретичні та методологічні засади формування особистості в контексті філософської спадщини С.Б. Кримського 84

M.M. KYSELOV. HISTORY AND HISTORICAL MEMORY: SPHERES OF INTERSECTION.

The article presents a comparative analysis of the phenomena of history and historical memory. The archetypal origins of human memory, the role of historical memory in the formation of national identity, modifications and forms of perception of the "historical past" are studied. The phenomenon of politicization of historical memory (ideological conjuncture) is commented on. Particular attention is paid to the term "national historical memory".

The position on the incorrect division of nations into "political" and "ethnic" is proved. Modern interpretations of the phenomena of ethnocentrism and presentism in the historical context are considered.

Key words: history, historical memory, forms of historical memory, presentism, ethnocentrism, national politics.

Н.Д. Ковальчук, *д-р філос. н., проф., професор кафедри філософії,
Київський університет імені Бориса Грінченка*

Л.А. Овсянкіна, *канд. філос. н., доц.,
доцент кафедри філософії, Київський університет імені Бориса Грінченка*

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФСЬКОЇ СПАДЩИНИ С.Б. КРИМСЬКОГО

Стаття присвячена аналізу філософської спадщини видатного українського філософа С.Б. Кримського, вагоме місце в якій посідає проблема формування особистості. Проаналізована специфіка розуміння С.Б. Кримським духовності, яка постає як засіб самовдосконалення та самобудівництва особистості, свого духовного шляху, свого образу, своєї долі, тобто зустрічі з самим собою. Цей процес відбувається шляхом внутрішнього, духовного народження людини, який надає можливість долучитися до вищих цінностей буття, певних екзистенціалів, серед яких головними виступають свобода, любов і творчість.

Ключові слова: духовність; людина; особистість; індивідуальність; друге народження людини; цінності; свобода; любов; творчість; еквінокс.

У цьому році українська філософська спільнота дотична до двох річниць, пов'язаних з ім'ям видатного українського філософа Сергія Борисовича Кримського. Перша дата – 30 червня, знаменує десяту річницю з дня смерті видатного філософа, а друга – 2 червня, 90 років з дня його народження. Наполеглива праця, талант, високі моральні якості зробили С.Б. Кримського безперечним авторитетом у науці. Його наукова творчість є помітним явищем у філософському житті, вона є одним із рушійних факторів історико-філософського процесу в Україні, в якому С.Б. Кримський посідає гідне місце. Він належить до тих вчених, які мають вагоме ім'я в науці.

С.Б. Кримський – лауреат багатьох престижних премій, зокрема, академічних премій імені Д.З. Мануїльського (1990 рік), імені М.І. Туган-Барановського (2000 рік), імені Д.І. Чижевського (2001 рік), Національної премії імені Т. Г. Шевченка (2005 рік). С.Б. Кримський став переможцем Дев'ятої загальнонаціональної програми «Людина 2005 року» у номінації «Вчений року». Також він був обраний дійсним членом Нью-Йоркської Академії наук. У 1996 році йому було присвоєно Почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України». Він має державні нагороди.

Ця стаття присвячується світлій пам'яті великого вченого та ерудита, людини, яка дуже гостро відчувала сакральність і духовну міць краси, добра і правди цього світу та усі зусилля всього свого життя зосередила на утвердженні цих великих цінностей.

Творчий доробок видатного українського філософа презентує цілий каскад тем, починаючи від логіки і методології науки, і завершуючи культурологічними дослідженнями в царині української культури. Першим великим і значущим дослідженням філософа є його праця «Генезис форм і законів мислення» (1962 рік). Ця праця фактично дає ключ до творчої лабораторії С.Б. Кримського, оскільки в ній представлені ті засади його евристичного методу, якими він неухильно керувався у всіх напрямках своєї наукової діяльності. Тема узагальнень аж до формулювання логічних принципів і обґрунтування їх евристичної функції стає провідним сюжетом у монографічних дослідженнях філософа, таких як: «Рациональність в науці і культурі» (1989 рік, співавтори Йолон П. Ф., Парахонський Б. О.); «Філософія як шлях людяності і надії» (2000 рік); «Запити філософських смислів» (2003 рік).

Важливою складовою оригінальної наукової концепції виступає розроблена ним чітка система принципів раціональності. У своїх філософських розвідках С.Б. Кримський поступово рухається від розробки проблем логіки та методології науки до розробки проблем гносеології та філософії культури, а також української філософії та національної культури. Тематика, присвячена історії української філософії і національній культурі, аналізується у праці філософа «Григорій Сковорода» (1984 рік) та у розділах колективних монографій «Феномен української культури: методологічні засади осмислення» (1996 рік) та «Архетипи української ментальності» (2006 рік).

Значне місце у книзі «Філософія як шлях людяності і надії» та колективній монографії «Шляхи та роздоріжжя сучасної цивілізації» (1998 рік) надається проблемі духовності. Пізніше С.Б. Кримський видав брошуру «Заклики духовності століття» (2003 рік), текст, якої сформовано на основі лекції, прочитаної в Києво-Могилянській академії. Окремий сюжет у творчому доробку філософа становлять проблеми соціології та соціальної філософії. Показовою у цьому відношенні є наукова праця «Верифікація соціальних прогнозів» (1992 рік), виконана у співавторстві з В.Є. Пилипенком та Ю.В. Салюком.

Особисто для філософа однією з центральних наукових проблем постає проблема формування особистості, яка проходить червоною лінією крізь всю його творчість і репрезентована у різних планах і ракурсах. Висвітленню саме цієї проблематики присвячується дана стаття. Розглядаючи поставлену проблему, передусім хотілось би привернути увагу читача до чіткої визначеності категорій, які надають можливість зрозуміти, в чому полягає сутність феномену особистості. У своїх наукових дослідженнях С.Б. Кримський зазначає, що спочатку людина постає у світі як індивідуальність: «Тут маються на увазі специфічна генетична інформація, інформація, яка формує індивіда та його антропологічні дані, тобто характеристика організму обличчя, вдачі, способу входження у життєвий топос. Із ними сполучаються певні риси темпераменту та поведінки, що передбачають соціальне санкціонування» [3, 31].

У другій іпостасі людина репрезентує себе передусім у соціальному вимірі і виступає як персона. Характеристики людини як персони торкаються того аспекту відповідальності, які роблять її суб'єктом права, провини і каяття в юридичному контексті. С. Б. Кримський підкреслює, що особистість як персона виявляється не тільки юридичною, але й екзистенційною категорією, тому що її оберненість до свого іміджу має не функцію підсудності, а й функцію захисту, третя найвища іпостась людини це – особистість, формування якої є протиприродне, бо пов'язане з другим народженням людини. «Особистість не задана природою, навіть у її сполученні з соціальними умовами, а виникає з бунту, таїни, боротьби людини з собою. Вона будується через систему заборон, естетику моральних зусиль», – підкреслює філософ [3, 31]. У літературі в галузі психології, педагогіки, соціології, філософії тощо дуже часто зустрічаються висловлювання про поняття «індивідуальність», «персона» та «особистість». Але у багатьох випадках відсутнє чітке розуміння у визначенні сутнісних характеристик цих категорій. Більш цього, багато дослідників вважають, що кожна людина є особистістю, не усвідомлюючи при цьому, що процес персоніфікації, як формоутворення людини в процесі трансформації зовнішнього світу у внутрішній, надзвичайно складний і потужний, який подолати може незначна кількість людей.

Виходячи з основного змісту праці Е. Фромма «Мати чи бути?» зауважимо, що особистість скеровує своє життя на шлях «бути», який націлює її на друге духовне народження. У цьому контексті надзвичайно важливим є аналіз нічної бесіди Христа з Никодимом, описаної в Євангелії від св. Івана. Так, Христос пояснює Никодиму, що народжений від жінки, повинен народитись удруге, згори від води і духу. Друге народження людини відбувається не фізично, а духовно. Розробку цієї концепції блискуче продовжив видатний український філософ Г.С. Сковорода. Він не тільки у своєму творчому доробку проголосив концепцію, але й довів духовно її практичну здатність всім своїм життям мандрівного філософа. Видатний український філософ і дослідник творчості Г. Сковороди Дмитро Чижевський, розглядаючи науку Г. Сковороди про внутрішню людину, яка є результатом другого народження людини, відокремлює чотири ступені її пізнання: перший ступінь є підготовчим, і полягає в усвідомленні того, що є внутрішня людина; другий ступінь – спроба пізнання в собі внутрішньої людини; третій ступінь – це боротьба внутрішньої людини; четвертий ступінь – розквіт внутрішньої людини, яка набуває божественних атрибутів [7, 104-107].

Друге духовне народження людини в контексті філософської спадщини С.Б. Кримського розглядається як залучення людини до певних екзистенціалів, серед яких головними виступають свобода, любов і творчість [3, 32-35]. Особистість завжди випромінює внутрішню свободу, тобто здатність, згідно з висловлюванням І. Канта, буди господарем самого себе. Очевидним є і подолання в світі особистості стихії сексу. Сутність справжнього кохання за платонівським міфом, – це є зустріч двох душ, які були призначені один одному ще до народження. Любов є єдиним засобом відкрити абсолютний центр в іншій людині. «Буття, – пише М. Бахтін, – означає бути для іншого, і через нього для себе... Людина цілком завжди на кордоні. Дивлячись у глиб себе, вона завжди дивиться в очі іншого» [1, 312]. Третій, надзвичайно важливий екзистенціал, який відіграє важливу роль у формоутворенні особистості, – це творчість. Суб'єктом цієї творчості виступає дух, що репрезентується особистістю. У цьому контексті, як зазначає С.Б. Кримський, «...творіння світу продовжується. І особистість виявляється втягнутою у світовий творчий процес, як його уособлення. Вона закликає до власних символів шестидення: 1) побачити світло; 2) протиставити безодні власний берег, свою землю та небеса віри; 3) знайти опору, твердь; 4) дати форму стихіям; 5) засвідчити тварність та його долю; 6) здобути душу. І, нарешті, усвідомити паузу в діяльності та заповнити її недільними спогляданнями підсумків» [3, 34].

У сучасну добу людина опиняється перед величезною небезпекою перетворитися на раба матеріального світу та споживання, стати на шлях «мати». Але у людини завжди є можливість протистояти цій загрозі. Для цього їй потрібно зберегти у собі серцевину, людське в людині, бути особистістю. Це не означає мати якісь особливі й унікальні здібності, для цього їй необхідно реалізувати свій унікальний духовний і моральний потенціал, зробити основним питанням свого життєвого шляху порятунок душі. Історія становлення людини малює нам лінію її пробудження, її другого духовного народження. Пробудження людини – це прорив крізь завісу дійсності або «майї», як стверджували стародавні індуси, прорив до справжньої реальності, який має свій шлях. Цей шлях окреслює рух усіх процесів у житті людини не в одному напрямі – від життя до смерті, а у зворотному русі – від смерті до життя (метафора відродження людини), який репрезентує сутність другого духовного народження.

Духовний шлях людини завжди пов'язаний з таємницею людської долі, яка висвічує сутнісні смисли людської екзистенції. Сергій Борисович Кримський у своїх працях «Філософія як шлях людяності і надії» (2000 рік) та «Під сигнатурою Софії» (2008 рік) висвітлює різні сюжети міфологем долі. Філософ, звертаючи увагу на визначення сутнісних рис долі, стверджує, що «Доля – це все наше життя, сублімоване як зовнішня сила. У ній виявляється перетворення досвіду життя, його подій у знаки шляху, в орієнтири життєвої траєкторії. А оскільки це перетворення пов'язане із частиною вже прожитого буття, то ці знаки визначають репертуар накопичених можливостей, реалізація яких набуває доленосного вигляду. Тому не чуже, а власне життя б'є в гонг долі» [3, 47].

Ця сублімація життя у долю набуває парадоксального виразу, яке з певним перебільшенням визначив А. Шопенгауер: усякий тріумф приховує в собі глибокий крах, а крах,

навпаки – це тріумф. У цьому контексті С.Б. Кримський підкреслює, що завжди є драматичний тріумф і крах у біографіях історичних персонажів, і інтерпретує цю думку на прикладі життя та долі Наполеона. «Коли Л. Бетховену стало відомо про коронацію Наполеона, якому він присвятив свою третю симфонію, то композитор в люті розірвав титульний лист партитури та вигукнув: «Отже і Наполеон є посередністю!» А знаменитий французький фізик Ф. Араго, після того, як переможений у Ватерлоо Наполеон відмовився від участі в експедиції Французької академії промовив: «З цієї людини міг вийти видатний математик, а вийшов імператор, яке нещастя». Так яскрава, за загальним визначенням, кар'єра Наполеона була розцінена як його глибока поразка», – робить висновок філософ [3, 49].

Сучасна історія, як зазначає Т. Парсонс, пропонує людству новий експеримент. Вперше в історії людства з'являється можливість нагодувати більшу частину людства, і навіть знищити голод як соціальне явище. Це дозволяє практично вирішити питання: чи дійсно задоволення матеріальних потреб людини є справжнім шляхом до щастя? Відповідно новий імпульс отримує й дослідження проблеми духовності. Адже проблема духовності є надзвичайно складною та багатоаспектною. Багато конотацій цього феномену можна зустріти у сфері гуманітаристики, які досі не мають чіткої наукової артикуляції. І тут треба віддати належне С.Б. Кримському, який впровадив із розв'язанням проблеми духовності. Він наголошує, що духовність не тотожна духовному життю суспільства. Вона виступає як засіб самовдосконалення і самобудівництва особистості. Духовність завжди передбачає вибір свого духовного шляху, свого образу, своєї долі, тобто зустрічі з самим собою. А це надзвичайно складна проблема. Ось чому в звичайному житті ми зустрічаємо часто спроби відхреститися від проблеми духовності. Таїна має свою сутність, свої особливості. Передусім це жива істота, яка стоїть перед нами і пасивно чекає, коли ми підійдемо до неї і візьмемо її. Ми хвилюємось, мучимось, рвемося до неї, а таїні теж щось треба від нас. Вона теж, мабуть, стежить за нами і боїться нас. І якщо не скинула з себе своєї таємничої завіси, то це відбулося не випадково. Крім того, таїною не можна оволодіти назавжди, як володіють істиною. Вона приходить і уходить, і коли вона залишає посвяченого, він стає нікчемнішою людиною з усіх людей цього світу.

У творчому доробку видатного українського філософа існує ще один надзвичайно цікавий і мало досліджений у сучасній філософській літературі сюжет духовності. Це зустріч людини з Абсолютом у творчому процесі, який розкривається у контексті, сформульованому за принципом «третьої правди». Аналізуючи сутність творчого процесу філософ пише: «Ця зустріч з Абсолютом потребує метаної, переродження розуму, сміливості зазірання у безодню, рішучості у переході через кордон дозволеного і того етичного пафосу, який надає змогу, за виразом В. Белінського, сприймати істину не тільки розумом, розсудом або почуттями, але й всією повнотою свого морального буття» [3, 164].

Творчий процес – це завжди перехід від темряви до світла, який супроводжується, згідно дзен-буддизму, саторі, тобто «стрибок у безодню» [5, 191], як стрибок у вічне знання. У цьому контексті С.Б. Кримський наводить надзвичайно цікаві приклади. «Подібну безодню побачив Фома Аквінський, який, написавши 20 томів теологічних праць, раптово відчув щось, що змусило оголосити всі його праці соломою, і перервати роботу над третім томом «Суми теології». Через три місяця він помер. Відмовився від всієї своєї творчості Л. Толстой і, покинувши Ясну Полян, помер на провінційній станції. Велику трагедію творчості пережив М. Гоголь, який побачив неможливість відродження «мертвих душ» своїх персонажів (згідно з християнським догматом безсмертя душі). У відчаї він спалив другу частину «Мертвих душ» і невдовзі помер. Зазирнув у безодню атомного вибуху мегатонної водневої бомби А. Сахаров, що призвело його до «сократичного комплексу» провини, який круто змінив усе його життя» [3, 165].

Сутність творчого процесу полягає у зворотному русі від суб'єкта до об'єкта, який має назву пункту еквіноксу. Саме в цьому пункті і відбувається перехід від пізнання до переживання Абсолюту і зазірання у безодню буття, що може бути пов'язане із драматичними ситуаціями. І якщо людина долає на своєму шляху всі перешкоди і випробування, то вона потрапляє у світ вічних духовних істин, які знаменують трансценденцію софійності, які відкривають вищі цінності праведного життя.

«В пункті еквіноксу приходиться свідомість «третьої правди», тобто тієї царини істини, що піднялася над боротьбою альтернатив», – зазначає С.Б. Кримський [4, 78]. Ця свідомість «третьої правди» безумовно є проявом особистого відчуття мудрості кожною людиною, розуміння того важливого факту, що справжня мудрість перебуває за межами боротьби сторін в іншому вимірі.

Майже триста років після локківської теорії пізнання залишається нерозв'язаною дилемою між емпіричним і теоретичним, абстрактним і конкретним, аналітичним і синтетичним, загальним і одиничним, практичним і споглядальним, суб'єктивним і об'єктивним. Поза локківською теорією пізнання залишилися такі важливі питання феноменологічної гносеології, як творче уявлення, інтуїція, символічно-образна активність, мовна свідомість тощо. Ця локківська горизонтальна модель пізнання зводить пізнання до трьох основних ступенів пізнання: емпіричного, теоретичного і практики, як критерія істини. Як результат цього факту, ми здобули такі істини, які відомий філософ Л. Шестов назвав «загальними, необхідними і примусовими». Наочну ілюстрацію цих істин ми спостерігаємо у Ф. Достоєвського: «двічі по два (тобто істина примусова), є вже не життя, панове, а початок смерті, у всякому разі людина завжди боялася цього двічі по два чотири, я й тепер цього боюсь. Двічі по два чотири – це нахабство, двічі по два чотири дивиться фертом, стоїть поперек нашої дороги руки в боки і плюється» [6, 60].

Ще більш очевидно стикаємось ми з цією проблемою у першому посланні святого апостола Павла до коринфян. Розп'яття Божого сина – це історична подія, на якій відбиваються всі спроби розуму на основі суто людських аргументів здобути достатнє обґрунтування сенсу життя. Вузлова проблема, яка є викликом, для кожної філософії – це смерть Ісуса Христа на хресті, бо пояснення цієї проблеми з позиції суто людської логіки зазнає невдачі. «Де мудрий? Де книжник? Де дослідувач цього віку? Хіба Бог мудрість цього світу не змінив на глупоту?» [1 Кор., 1:20], – пристрасно запитує апостол. Людині годі зрозуміти, як смерть може бути джерелом життя і любові, але Бог вибрав саме те, що розум визнає джерелом безумства і спокуси. Св. Апостол Павло висловлює сутність свого вчення у парадоксальних словах: «Бог вибрав немудре світу, щоб засоромити мудрих і немічне світу Бог вибрав, щоб засоромити сильне» [1 Кор., 1:20]. «Розум не має сили вчинити так, щоб тайна любові, символом якої є хрест, втратила сенс, натомість хрест може дати розумові остаточну відповідь, якої той шукає. Не мудрість слів, Слово мудрості є тим, що Св. Павло називає критерієм істини, а відтак – спасіння», – зазначає Святий отець Іван Павло II у своїй енцикліці «Про співвідношення віри і розуму» [2, 38]. Отже, крім загальних істин, або істин очевидності, існують істини, які безумовно пов'язані з мудрістю.

Таким чином, однією з головних проблеми філософської спадщини видатного українського філософа С.Б. Кримського є проблема формування особистості в різних ракурсах і контекстах. Проблема формування особистості постає як процес персоніфікації, тобто процес становлення людської індивідуальності на шляхах формування особистості як вираження внутрішнього самостояння, самодіяльності людини. Цей процес відбувається шляхом внутрішнього, духовного народження людини, який надає людині можливість долучитися до вищих цінностей буття, певних екзистенціалів, серед яких головними виступають свобода, любов і творчість. Формування особистості неминуче пов'язане із проблемою духовності, яку С.Б. Кримський розглядає як засіб самовдосконалення і самобудівництва особистості, свого духовного шляху, свого образу, своєї долі, тобто зустрічі з самим собою.

Література:

1. Бахтин М. Эстетика словесного творчества. – М.: Искусство, 1979. – 424 с.
2. Енцикліка Fides et Ratio Святішого Отця Івана Павла II до єпископів католицької церкви про співвідношення віри і розуму. – Львів: Свічадо, 2000. – 152 с.
3. Кримський С. Під сигнатурою Софії. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 367 с.
4. Кримський С. Запити філософських смислів. – К.: Вид ПАРАПАН, 2003. – 340 с.
5. Судзуки Я. Основы дзен-буддизма. – Бишкек: МП «Одиссей», 1993. – 672 с.
6. Цит. за Шестов Л. На весах Йова. – М.: ООО «Издательство АСТ»; 2001. – 464 с.
7. Чижевський Д. Філософія Г. С. Сковороди. – Варшава, 1934. – 221 с.

Н.Д. КОВАЛЬЧУК, Л.А. ОВСЯНКИНА. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ФИЛОСОФСКОГО НАСЛЕДИЯ С. Б. КРЫМСКОГО

Статья посвящена анализу философского наследия выдающегося украинского философа С.Б. Крымского, важное место в котором занимает проблема формирования личности. Проанализирована специфика понимания С.Б. Крымским духовности, которая выступает как средство самосовершенствования и самопостроения личности, своего духовного пути, своего образа, своей судьбы, то есть встречи с самим собой. Этот процесс происходит посредством внутреннего, духовного рождения человека, которое позволяет приблизиться к высшим ценностям бытия, определенным экзистенциалам, среди которых главными выступают свобода, любовь и творчество.

Ключевые слова: духовность; человек; личность; индивидуальность; второе рождение человека; ценности; свобода; любовь; творчество; экзистенциалы.

N.D. KOVALCHUK, L.A. OVSYANKINA. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES PERSONALITY FORMATION IN CONTEXT PHILOSOPHICAL HERITAGE S.B. KRYMSKIY

The article is devoted to the analysis of the philosophical heritage of the outstanding Ukrainian philosopher S.B. Krymskiy, in which an important place is occupied by the problem of personality formation. The specifics of understanding of S.B. Krymskiy spirituality, which acts as a means of self-improvement and self-building of the individual, his spiritual path, his image, his own fate, that is, meeting with himself. This process occurs through the internal, spiritual birth of a person, which allows you to join the highest values of life, certain existentials, among which the main ones are freedom, love and creativity.

Key words: spirituality; person; personality; individuality; rebirth of man; values; freedom; love; creation; equinox.

УДК 27: 504.03

В.В. Мельничук, доцент кафедри суспільних наук

Житомирського національного агроекологічного університету

**ЕКОТЕОЛОГІЯ ЯК СВІТОГЛЯДНА ПАРАДИГМА ХХІ СТ.:
ХРИСТІЯНСЬКИЙ КОНТЕКСТ**

Стаття присвячена дослідженню екологічної парадигми як поліпарадигмальної галузі знання, що вивчає особливості співвідношення екологічних та релігійних цінностей. Проаналізовано специфіку інтерпретації екологічних проблем представниками християнських конфесій. Обґрунтовано, що християнські теологи зосереджують увагу здебільшого на теоретичному осмисленні екологічної кризи, а шляхом її подолання вважають світоглядні трансформації. Доведено, що основним завданням екологічної парадигми є формування екологічної свідомості за допомогою залучення потенціалу релігії в окреслених процесах.

Ключові слова: екологія, релігія, християнство, екологічні проблеми, екологічна свідомість.

Людство пройшло довгий шлях перед тим, як опинилося в умовах глобальної екологічної кризи, і ще довгий – до усвідомлення її катастрофічних наслідків та необхідності вироблення нових способів взаємодії у системі «людина – природа». В сучасних умовах екологічним проблемам приділяється значна увага різними соціальними інститутами. Проте зусилля та заходи, спрямовані на їх вирішення, не принесли очікуваних результатів. Основною причиною цього, на нашу думку, є недостатня увага до їх моральної складової. Адже саме світоглядні трансформації у ХХІ столітті є головною запорукою мінімізації негативного впливу людини на навколишнє середовище. Зважаючи на те, що одним з соці-